

S one strane POLUTNIKA

Bračni par kojeg pratimo od 1. lipnja 2006., kad je krenuo na put oko svijeta, došao je do roga južne Afrike, a 11.000 nautičkih milja duga plovidba od Novog Zelanda bila je puna radosti krstarenja, od dugih i riskantnih traversada do blaženih večeri u posljednjim oazama plavoga svijeta

priredio Josip Antić
fotografije Arne i Helen Mårtensson

S ječate li se Yaghana, prekrasnoga 62 stope dugačkoga Hallberg-Rassyja kojim bračni par Arne i Helen Mårtensson oplovljava svijet? Za one s kraćim pamćenjem *More* je dva puta (u brojevima 155 i 156) pisalo o plovidbenom pothvatu što su ga započeli 1. lipnja 2006. namjeravajući prejedriti 44.000 milja uzduž i poprijeko oceana. U ta dva nastavka pratili smo prvu polovinu njihove plovidbe, a kad su u Aucklandu u Novome Zelandu početkom 2008. uzeli petomjesečnu stanku, jedva smo čekali da na svome blogu ponovno započnu brzozjave iz plavetnila. Učinili su to u prvim danima travnja 2008., a Novu godinu dočekali su 11.000 milja dalje od Novog Zelanda – u Cape Townu, gdje su ponovno uzeli stanku, dvomjesečnu. Prigoda je to da s vama podijelimo štoriju o trećoj etapi – od Novog Zelanda do roga Afrike, kojoj kao ni prethodnima nije nedostajalo svih radosti krstarenja – od opako dobra jedrenja, dugih i riskantnih traversada do blaženih večeri u posljednjim oazama plavoga svijeta. Sve to događalo se s južne strane polutnika, kako u hrvatskom sve rjeđe nazivamo ekvator.

Preko mora Tasmanova

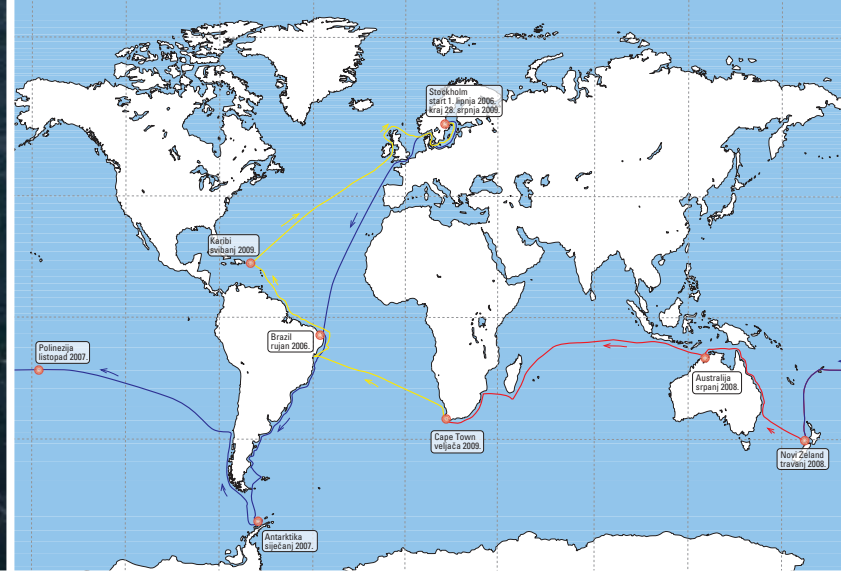
Priča počinje krajem ožujka, kad se bračni par vratio iz Švedske i obavio zadnje provjere jedrilice, koja je u međ-

uvremenu prošla detaljan servis. Iz grada jedara, kako su s razlogom krstili Auckland, isplovili su najprije u kraću dritu uzduž obale otoka i tjedan dana jedrili oko Bay of Islanda, među jedriličarima poznatoga i kao Rajaska uvala. Posjetili su tri gradića, Opuu, Paihiju i Russell, potonji nekad glavni grad Novoga Zelanda.

Kako je s *Yaghanom* sve bilo u najboljem redu, iz Opuu odlučili su se uputiti na 1300 milja dugu traversadu preko Tasmanova mora do australske države Queensland.

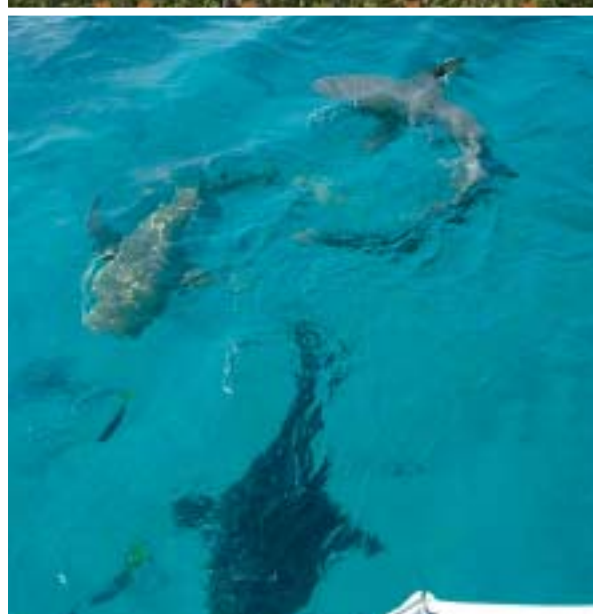
“Dva tjedna studirali smo na internetu razvoj meteoroloških neprilika. U travnju u tom dijelu svijeta kraj je sezone uragana, ali to znači da se pokoji zaostali još može pojaviti i zateći vas nasred Tasmanova mora“, zapisao je na blogu Arne i koji dan poslije dodao kako je vrijeme bilo više nego užasno. Tih dana dogodilo se nekoliko smrtnih slučajeva uzrokovanih udarom groma. Meteorolozi su u jednom neverinu iznad Aucklanda izbrojili 100 sijevanja – u minuti! Nakon kiše nije odmah zasjalo sunce, ali Mårtenssoni više nisu mogli čekati – 27. travnja u 10 sati po lokalnom vremenu (kako precizno piše Arne) odriješili su se prema Cape Reingi, sjeverozapadnoj točki Novoga Zelanda.

“Strategija plovidbe Tasmanovim morem, koje slovi kao jedno od najzahtjevnijih za prijelaz, bila je ploviti u laga-

Plava boja linije na karti označava već objavljene priče o ruti od Europe do Novog Zelanda, crvena se odnosi na ovaj nastavak, a žuta na posljednju dionicu puta oko svijeta

Sidrište na Lizard Islandu, području koje drže jednim od najdivljijih očuvanih kutaka Plavoga planeta

Prvi susret s Australijom: Arne je izvjesio žutu zastavu karantene, a Helen sprema dokumente; krokodili su jedna od najvećih prijatelji pri sidrenju uz australsku obalu

Veliki koraljni greben proteže se 2030 km duž ruba kontinentalnoga šelfa sjeveroistočne Australije, a njegova raznolikost potječe od 3000 koraljnih grebena, otoka, atola i laguna, od kojih su svi u drukčijoj fazi razvoja; susret Yaghana s ogromnim bakalaram u Code Holeu

nu orcu na zapad dok ne naidemo na hladnu struju koja će nam donijeti prikladne vjetrove (zapadnjake i jugozapadnjake) što će nas voditi do Australije“, napisao je Arne.

Prema tom planu Terra Australis Incognita, kako su stari geografi nazivali taj kontinent, bit će im dostupna za najviše osam dana jedrenja.

“Do drugoga dana plovili smo prosječnom brzinom od 8,3 čvora, što nam je jamčilo uobičajenih 200 milja po danu. Kad je drugoga dana vjetar okrenuo na jugozapad i narastao sa 23 na 40 čvorova, brzina se podignula na 9 čvorova. Sve u svemu, nije trebalo dugo čekati da u Bundabergu obave ulazne formalnosti“, ustvrdio je Arne.

Down & under, sim & tam

Da ne bi ispalo kako Mårtenssoni samo hvale, evo i njihovih kritičkih dojmova koji će zasigurno poslužiti i našim jedriljarima ako se jednoga dana odluče na tako velik vijad.

“Mislili smo da samo Švedska ima smiješne zakone o svemu i svačemu, ali Australija ju je nadmašila. Ima zakon o tome koliko se visoko smijete penjati na jarbol ako nemate licencu i kako se penjati skalama na brod kad je na suhom vezu! S druge strane nigdje toliko loših i nepreciz-

nih nautičkih karata kao u Australiji. Ploveci prema Island Head Creeku, *Yaghan* se prvi put (nadam se i zadnji) nasukao na putu oko svijeta! Na karti je pisalo da ispod sebe imamo 30 stopa dubine, pokazalo se da nema niti inč! Sva sreća to je pjeskovito i trebalo je samo sat vremena počekati plimu“, zapisala je Helen.

Zapisi iz svibnja i lipnja otkrivaju kako bordizaju između plavih australskih ljepota i kako ih, budući da imaju poveliko iskustvo, uspoređuju s čudesima ostaloga svijeta. Kako je njihov put oko svijeta neka vrsta počasti Cooku, u čijoj brazdi velikim dijelom i plove, ploveci uz australsku obalu, posjećivali su i mjesta na kojima je on zastajao. Tako su nedaleko od Townsvillea naišli na Magnetni otok, kojemu je baš Cook nadjenao to ime jer je bio uvjeren kako mu je baš to brdo ometalo kompas. A vrh brda, zna se, zove se – Mount Cook.

U carstvu koralja

Ondje su Yaghani već bili na području Velikoga koraljnog grebena, dragulja modre, indigo, safirne i čiste bijele boje, čija se divota vidi čak i s Mjeseca. Prvi je do njega 1606. doplovio Španjolac Luis Vaez de Torres, kojeg je oluja natjerala da zaobiđe vrh Queenslanda i da

prođe kroz tjesnac koji danas nosi njegovo ime. Potom je 1770. došao James Cook, čiji je brod *Endeavour* zapeo i teško se oštetiio između vanjskoga grebena i kopna. A 1789. eto i kapetana Bligha, koji je odane i izglednije članove posade *Bountyja* proveo kroz prolaze preko grebena i uveo ih u mirne vode uz obalu.

Josepha Banksa, botaničara s Cookova *Endeavoura*, greben je ispunio strahopoštovanjem. Pošto je njegov brod bio popravljen, napisao je: „Greben poput ovoga pokraj kojeg smo upravo prošli nešto je što u Europi uopće ne postoji, a ne postoji ni igdje drugdje osim u ovim morima. To je zid od koraljne stijene koji se okomito uzdiže iz beskrajnoga oceana...“ Iako je za rast koralja potrebno plitko more s mnogo sunčane svjetlosti, Banks je imao pravo kad je rekao da je Veliki koraljni greben jedinstven. Proteže se 2030 km duž ruba kontinentalnoga šelfa sjeveroistočne Australije i to je najveća živa koraljna cjelina na svijetu.

Greben jednim dijelom prati prirodne otoke, odnosno vrhove odavno potonuloga planinskog lanca. No, njegova izvanredna raznolikost potječe od 3000 koraljnih grebena, otoka, atola i laguna, od kojih su svi u drukčijoj fazi razvoja. Koraljni grebeni rezultati su 10 tisuća godina rada za

kojeg su se oceani podignuli do današnje razine nakon posljednjeg ledenog doba.

Graditelji te izvanredne tvorevine milijuni su sićušnih koraljnih polipa, i to 350 različitih vrsta. U rodu su s meuzama, a svaki od njih ima usta koja su okružena vijencem pokretljivih lovaka. Svaki polip može uvući kalcijev karbonat iz mora i pretvoriti ga u vapnenastu koru koja, kad je umnožimo nekoliko milijardi puta, tvori koraljni greben. No, polip svoje vapnenasto sklonište dijeli sa sićušnim biljkama koje se zovu zooksantele. One pomoću svjetlosti pretvaraju ugljikov dioksid i vodu u ugljikohidrate i kisik, polipi apsorbiraju te spojeve, a biljkama zauzvrat daju nitrate i druge otpadne tvari. Zbog toga koraljni grebeni mogu nastati samo na mjestima do kojih dopire sunčana svjetlost, odnosno u bistru moru do 40 m dubine.

Veliki koraljni greben svakako je jedan od najživljih i najbolje povezanih ekosustava jer u njemu žive mnoge morske vrste. No, ujedno je ravnoteža u njemu najosjetljivija. Ako se samo jedan oblik toga staništa izloži pritisku, to bi moglo imati katastrofalne posljedice za sve. Proglašavanjem toga područja nacionalnim parkom mnoge su od tih opasnih aktivnosti prekinute, a turizam se nastoji pomno nadzirati.

Na jednoj od najljepših znamenitosti Velikoga koraljnog grebena, Lizard Islandu, Mårtenssoni su zaronili u Cod Holeu. Sto kilograma teškog bakalara (potato cod) na kojeg su za zaronu naišli, opisuju kao – golema prijateljskog psa čuvara. I Otoku guštera ime je dao kapetan Cook, a na najviši vrh, Cook's Lookout (358 m), Yaghani su se uspjeli da bi se prisjetili kako je baš s tog mjesta Cook tražio izlaz iz labirinta koralja.

Dva tjedna proveli su na Otoku guštera, a potom su *Yaghanov* pramac usmjerili prema Cape Yorku, najsjevernijem vrhu Australije, koji je zapravo beskonačna plaža na kojoj se – nitko ne kupuje. Razlog su krokodili.

“Na plovidbi kupali smo se isključivo na pučinskim otocima; kad bismo se približili kopnu, strah od krokodila učinio bi svoje. Te slatkovodne beštije narastu do 8 metara dužine, a budući da se 200 milijuna godina (još od dinozaura) nisu mijenjali, očito su izvrsno prilagođeni. Ne dajte da vas zavara to što izgledaju beskrajno lijeni! Oni samo strpljivo čekaju da im dođete nadohvat raljama. Sidreći na ušću rijeke Escape blizu Cape Yorka, vidjeli smo mnoštvo tih orijaških gmazova kako se odmaraju na obali. Kako je mjesto izvrstan zaklon od nevera, proveli smo ondje dva dana unatoč

tomu što smo tu i tamo čuli udare krokodilskih repova o *Yaghanovu* oplatu“, piše Arne i mora mu se vjerovati kad kaže da su sutra ujutro s posebnim guštom dignuli sidro i otplovili u smjeru Darwina. Značilo je to projedriti 745 milja kroz nacionalni park Possession Island (prosječnom brzinom od 9 čvorova trebala su im tri dana i 10 sati). Ni taj otok nije prošao bez Cooka, na njemu je kapetanova bista jer baš ondje istočni dio Australije proglasio je vlasništvom Kraljice Majke. Dolazak u Darwin bio je kraj 2000 milja dugoga krstarenja uzduž australske obale, s koje su na sidrištima pozdravljala svjetla po zabitima razasutih urođeničkih nastambi pričajući sasvim drugačiju priču od Cookove.

U Darwinu su Yaghani proveli dva tjedna, uzeli predah, obnovili provijant, a onda su cime odriješili na 6700 milja dugačku traversadu preko Indijskog oceana do roga Afrike, na kojoj će iskusiti dotad nepoznate kušnje velikoga mora.

Kojim putem do Afrike?

“Nismo ni krenuli, a već smo dramatično promijenili rutu. Naša prvotna namjera bila je da plovimo na ruti preko otoka Rodrigues, Mauritius i Réunion, ali nam se odjednom upalila

Prijelaz Indijskog oceana dosad je najzahtjevnija traversada Yaghana; prije veza u Cape Townu Yaghani su zastali na izoliranom Réunionu, a u Africi su si darovali 7 dana u divljini savane

lampica. Zašto ne bismo plovili sjevernije na Madagaskar, potom niz kanal između Madagaskara i Afrike. Ruta od Darwina tada bi izgledala ovako: Cocos (Keeling), Chagos, Sejšeli, Madagaskar, Mozambik i dalje Afrika. To je 400 milja dulje od prve rute, ali je priroda egzotičnija i uzbudljivija, što su odlike kojih smo se nakon lijepo, sigurne i zbog toga pomalo dosadne Australije zaželjeli”, piše Arne 13. kolovoza, kad su se uputili na 2000 milja udaljeno otočje Cocos (Keeling).

U tih deset dana na Indijskom oceanu zacrtani plan opet će se promijeniti. Razlog nisu bile muke na toj plovidbi; sve je teklo idealno, toliko da su Mårtenssoni imali vremena za još jedno mozganje o ruti, no u GPS-u nanovo su je ucrtali po starom – via Rodrigues, Mauritius i Réunion. Razlog odustajanja od Madagaskara, koji su željeli posjetiti kao jednu od najljepših i najčišćih oaza, bio je pozicija znamenitih doldrumsa (područja iznad Indijskog oceana, točnije Chagosa i Sejšela).

Kako su ta područja tropskih tišina (tzv. konjske širine) već sreli jedreći preko Atlantika do

Brazila, ovaj im put nije bilo na kraj pameti svojevrijedno pristati na tjedan dana jedrenja po neverama. Vratili se su stoga staroj, mnogo vjetrovitijoj, ali zato sunčanijoj varijanti. Nakon tolika mozganja Yaghani su zaslužili tjedan dana idilična atolskog života, a onda su jedra usmjerili prema Rodriguesu, 2000 milja udaljenom otočiću 350 milja istočno od Mauritiusa. “I plovidba do Rodriguesa imala je u sebi neku draž egzotike, i to dvostruke. Taj otok u godini posjeti tek nešto više od desetak jahti, a plovidba do njega bila je čisto uživanje. Kad smo kretali, prognoza je najavljivala vjetar iz smjera jugoistoka od kojih 26 čvorova, koji će sljedećih dana jačati do 40 čvorova. Značilo je to da će prosječan val biti oko 4 metra, a svaki dvijetisućiti od 8 metara. Sve u svemu, znali smo da nas čeka opakije jedrenje od onog što ga pamtimmo s južnog Pacifika. Vidjeti val od osam metara koji dolazi i prelijeva se po kokpitu dok jurite brzinom od 10 čvorova (zadržali smo je 24 sata), spada u nešto što se ne da lako opisati. Tri-četiri dana jedrili smo s dvostrukim kratom na glavnom jedru i s maramicom odrolane ge-

nove. U početku mislite da nema šanse da se u tim uvjetima opustite, poslije se naviknete, toliko da mi je Helen u tim rolajućim uvjetima priredila toskansku tortu! Nije mi jasno kako je uspjela u tome da nije zapalila sebe i brod nasred oceana! Naravno, *Yaghan* se opet pokazao pravom brodinom, a mi još jednom ponosnim vlasnicima!”, zapisao je koji dan poslije Arne zaključujući kako je šestodnevno olujno jedrenje (tri dana bila su podnošljiva) bilo dotad najteži dio plovidbe oko svijeta. Posada je kao nagradu dobila dva dana odmora, a onda je zaplovila do 350 milja udaljenog Mauritiusa, gdje je namjeravala ostati tri tjedna. A taj put Eol je bio sklon – 20 čvorova vjetra, smooth sailing kakav se samo poželjeti može!

Kušnje Agulhaške struje

“Lagali bismo kad bismo rekli da se nakon nekoliko mjeseci divljine nismo zaželjeli malo slatkog života, a Mauritius ima baš takvih mjesta: restorani koje smo ondje otkrili, spavaju u najbolje otkad smo prije dvije godine napustili Europu!”, piše Helen i dodaje kako su

tih dana promijenili i prijevozno sredstvo – unajmili su automobil i krenuli u otkrivanje otoka, a potom se ležerno prebacili na Réunion. Bila je to slatka stanica pred još jednu morsku kušnju, novu, 1400 dugu traversadu do juga Afrike, dotad najzahtjevniju i najrizičniju.

Za taj dio priče treba nam nešto malo znanja o morskim strujama. Pred Yaghanima je ovaj put najbrža oceanska struja, Agulhaška, zapadna morska struja na području jugozapadnog Indijskog oceana, koja brzinom od 5-6 čvorova teče uz istočnu obalu Afrike prema jugu (od oko 27° S do 40° S) i nosi pri tome ogromne količine topline i soli. Južno od Agulhaškog rta (južni vrh afričkog kontinenta) prodire još nekoliko stotina kilometara u Atlantik prije nego što se vrlo naglo okrene i kao Agulhaška povratna struja vraća ponovo u Indijski ocean do svog ishodišta i, kruženje se nastavlja.

Kad se to stavi u planove plovidbe, opasnost proizlazi iz mogućnosti da za prelaska struje *Yaghan* uđe u područje u kojem iz suprotnoga, jugozapadnog smjera pušu snažni vjetrovi koji u sudaru sa strujom podignu hirovite valove što

su već potapali i velike brodove trgovačke mornarice! Postoji i ležernija varijanta – da vjetrovi ne zapušu, ali ploviti i ne misliti na najgore, znači nositi glavu u torbi. Bolja varijanta vodila je Yaghane izravno do Durbanu, lošija ih je skretala do Richard Baya, gdje je Agulhaška struja slabija i ulazak jednostavniji. Usput, od studenoga do ožujka traje sezona uragana, ali Mårtenssoni, poučeni iskustvom globalnog zatopljenja, nisu skloni vjerovati da se “tradicionalne” ure uragana neće pomaknuti i uraniti. Dodajmo tomu da je na zaslonu ekrana bila dobro vidljiva kojih 1500 nautičkih milja od *Yaghana* udaljena oluja pa će okvir tjeskobnog prolaza do Afrike biti jasniji.

“Na 140 milja južno smo od Madagaskara i u mirnoj plovidbi prejedrili smo pola našeg puta do juga Afrike, ali prognoze pokazuju stvaranje zone niskog pritiska u području Durbanu, što pokazuje da ćemo morati skrenuti kurs prema 85 milja sjevernijem Richard Bayu i nastojati ga dosegnuti prije ponoći 21. listopada. Ne učinimo li to tada, dan poslije nemamo šanse jer ćemo ispred sebe imati vjetar od 40 čvorova

u sudaru s Agulhaškom strujom”, zapisao je Arne, a mi smo nakon 2-3 dana čekanja na blogu končano dočekali poruku: “Stigli smo 12 sati prije oluje koja je presjekla struju. To i činjenica da smo vezavši se u Richard Bayu prešli 70 posto našeg puta oko svijeta, razlog su da otvorimo bocu posebnog shiraza i proslavimo”.

Od tog nadnevka do 3. prosinca Yaghani su jedrili do Port Elizabetha i prešli Cape Agulhas. Najjužniji je to dio roga Afrike, ime su mu dali Portugalci (Cabo das Agulhas iliti Rt igala) jer su primijetili da igla kompasa ondje pokazuje magnetski sjever. Rt igala inače je službena razdjelnica između Indijskoga i Atlantskog oceana. Nakon takvih morskih uzbuđenja Yaghani su si darovali tjedan dana u divljini afričke savane, a onda preko Rta dobre nade konačno uplovili u Cape Town i – otišli na godišnji odmor. Ondje su proslavili božićne i novogodišnje blagdane, a krajem siječnja zaplovili prema Sv. Heleni i Brazilu. No, više o tome na www.yaghan.com (blog je od 1. lipnja 2006. posjetilo više od pola milijuna posjetitelja), a o veliku povratku doma pročitajte u kojem od jesenskih brojeva *Mora*. 🌊